

Nr 8

Utlåtande i anledning av en av justitieombudsmannen till riksdagen gjord framställning om anslag för upprättande av register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för åren 1911—1960.

I sin vid innevarande års riksdag avgivna, till lagutskottet hänvisade berättelse angående justitieombudsmansämbetets förvaltning under år 1959 har justitieombudsmannen hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att ett register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för de senaste 50 åren upprättas samt att erforderliga medel härför ställas till förfogande.

Justitieombudsmannens ämbetsberättelse har behandlats av första lagutskottet. I utlåtande nr 1 år 1960 i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, vilket utlåtande genom beslut av riksdagen den 10 februari 1960 lagts till handlingarna, har utskottet förklarat, att det senare komme att särskilt behandla förenämnda framställning om anslag för upprättande av register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för åren 1911—1960. Utskottet upptager nu framställningen till behandling.

Tidigare behandling av frågan om register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser

I en vid 1949 års riksdag i andra kammaren väckt motion (nr 197) hemställdes om åtgärder för upprättande av ett sakregister till justitieombudsmannens och militieombudsmannens ämbetsberättelser. I motionen anfördes bl. a., att det material, som under årtiondenas lopp hopats i ombudsmännens berättelser, vore av största värde för såväl det praktiska rättslivet som rättsvetenskapen men att detta material på grund av bristen på sakregister icke kunde utnyttjas i den utsträckning, som skulle vara önskvärt.

Över motionen avgav dåvarande justitieombudsmannen utlåtande till bankoutskottet. I detta utlåtande erinrade han, att det vid 1913 års ämbetsberättelse funnes fogat ett register över ämbetsberättelserna för åren 1810—1910, vilket register uppställt efter de lagar och författningar, till vilka ärendena befunnits hänförliga. Enligt justitieombudsmannen funnes alltså ett användbart register för de första 100 åren av justitieombudsmansämbetets tillvaro, varför ett ifrågasatt nytt register torde kunna inskränkas till att omfatta tiden efter år 1910. Av vissa angivna skäl ansåg justitieombudsmannen, att med utgivandet av ett nytt register lämpligen borde anstå till år 1960, då registret skulle avse 50-årsperioden 1911—1960.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionen (nr 31/1949) yttrade bankoutskottet, att det — bl. a. på grund av att någon större olägenhet icke torde behöva vållas av ett uppskov med ifrågavarande arbete — funnit sig icke för det dåvarande böra tillstyrka åtgärd i motionens syfte. Det torde emellertid — yttrade bankoutskottet vidare — få förutsättas, att justitie- och militieombudsmännen ägnade frågan fortsatt uppmärksamhet.

Frågan om upprättande av register till ombudsmännens ämbetsberättelser upptogs ånyo vid 1950 års riksdag. I sina utlåtanden i anledning av verkställd granskning av ombudsmännens ämbetsförvaltning under år 1949 (nr 1 och 2) anförde sålunda första lagutskottet, att den praktiska användbarheten av ämbetsberättelserna i hög grad skulle ökas, om de försåges med sakregister. Utskottet fann det därför vara av stort värde, om ett dylikt fogades till de årliga ämbetsberättelserna. Genom en sådan åtgärd, som icke behövde draga nämnvärd kostnad, skulle erfarenheter kunna vinnas för bedömning av frågan, huruvida ett sammanfattande register för ett större antal år borde uppläggas. Arbetet på ett dylikt sammanfattande register skulle även underlättas, om årliga sakregister upprättades.

Militieombudsmannens ämbetsberättelser har från och med 1951 försetts med sakregister.

I sitt utlåtande i anledning av justitieombudsmannens till 1951 års riksdag avgivna ämbetsberättelse (nr 1) framhöll första lagutskottet, att berättelsen icke försetts med sakregister. Utskottet hade under hand av justitieombudsmannen inhämtat, att det på grund av vissa omständigheter icke varit möjligt att upprätta något sådant. Enligt justitieombudsmannen vore det lämpligare att utarbeta fem- eller tioårsregister än att förse varje berättelse för sig med register. Utskottet uttalade den förhoppningen, att det skulle visa sig möjligt att framdeles förse ämbetsberättelserna med sakregister. Den av justitieombudsmannen uttalade tanken om samlingsregister för ett antal år syntes härvid möjliggöra en tillfredsställande lösning.

Sådana samlingsregister har därefter upprättats, det första intaget i justitieombudsmannens ämbetsberättelse till 1952 års riksdag, utgörande sakregister till de under tioårsperioden 1943—1952 avgivna berättelserna, det andra intaget i berättelsen till 1957 års riksdag och avseende femtonårsperioden 1943—1957.

Justitieombudsmannens framställning

I sin i ämbetsberättelsen till innevarande års riksdag intagna framställning erinrar justitieombudsmannen inledningsvis om den tidigare behandlingen av frågan och fortsätter:

I olika sammanhang har framhållits värdet av att ämbetsberättelserna förses med register, som gör deras innehåll lättare tillgängligt. De samlingsregister, som för vissa perioder under senare tid upprättats till justitieombudsmannens ämbetsberättelser, torde även ha hälsats med allmän till-

fredsställelse av därav berörda myndigheter och andra. För arbetet å justitieombudsmansexpeditionen ha dessa register helt naturligt varit av speciellt värde, ej minst därigenom att registren besparat tjänstemännen — och justitieombudsmannen själv — eljest tidsödande efterforskningar. Särskilt från sistnämnda synpunkt har det framstått som en betydande brist, att register saknats för den period, som avser ämbetsberättelserna under åren 1911—1942. Men även från domstolars och andra myndigheters synpunkt och jämväl för rättsvetenskapsmännens arbete torde ett register för sistnämnda period — liksom registret i övrigt — ha sitt givna värde. I berättelserna för denna period återfinnas visserligen åtskilliga ärenden, som avse tillämpning av numera upphävda lagar och författningar eller behandla eljest numera icke längre aktuella förhållanden. Även dylika ärenden kunna emellertid, när det gäller själva bedömningen av frågan om tjänstefel, alltjämt vara av stort intresse. Bortsett härifrån innehålla ifrågavarande årsberättelser fortfarande ett stort antal ärenden, som från rättstillämpningssynpunkt äro av aktuellt intresse och som sålunda förtjäna att ej falla i glömska. Starka sakliga skäl tala därför för att en komplettering av registret för ifrågavarande tidsperiod kommer till stånd. En sådan komplettering framstår som så mycket mera befogad som — om man ser justitieombudsmansämbetet såsom en 150-årig rättsinstitution av allmänt medborgerligt intresse — det här endast gäller att utfylla en kvarstående lucka i registret över ämbetets verksamhet genom åren.

Kompletteringen av registret synes lämpligen böra ske på det sättet, att ett sammanfattande register upplägges för den 50-årsperiod, som följer efter år 1910 eller således efter utarbetandet av registret för de första 100 åren. Det nya registret skulle sålunda avse de ämbetsberättelser, som avgivits under åren 1911—1960. I fråga om uppställningen synes registret i första hand böra uppläggas som ett alfabetiskt sakregister, såsom fallet är med de under senare tid utarbetade tio- och femtonårsregistren. I likhet med registren till åtskillig annan juridisk serielitteratur — t. ex. Nytt juridiskt arkiv och Svensk juristtidning — torde emellertid böra finnas även ett systematiskt register, avseende de lagar och särskilda författningar, som ärendena synas närmast beröra. Det merarbete, som vid registrets utarbetande skulle följa av att jämväl ett dylikt systematiskt register upplades, lär vara förhållandevis obetydligt och kostnaden härför mer än väl uppvägas av den ökade användbarhet, framför allt för de rättstillämpande myndigheterna, som ett sådant fylligare register skänker.

Med hänsyn till materialets beskaffenhet och omfattning innebär arbetet med upprättandet av ett sådant 50-årsregister en krävande och tidsödande uppgift. Rådande arbetsbelastning medger icke, att arbetet utföres å justitieombudsmansexpeditionen under tjänstetid, varför det måste lämnas som särskilt uppdrag. Om detta uppdrag kan lämnas någon till expeditionen knuten befattningshavare, som redan förvärvat förtroget med materialet och tidigare verkställt registeruppläggning, kan arbetet självfallet utföras på kortare tid och därigenom till lägre kostnad än om det skulle utföras av någon person utan sådan sakkunskap. Det torde i angivet fall vara möjligt att få arbetet utfört mot en kostnad av omkring 8 000 kronor. Med hänsyn till det värde, som ett sådant omfattande samlingsregister skulle komma att få såväl för justitieombudsmansämbetet självt som för rättstillämpande myndigheter och andra, lär angivna kostnad få betecknas som låg.

På grund av vad sålunda anförts hemställer justitieombudsmannen, att riksdagen måtte medgiva, att ett register till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för de senaste 50 åren upprättas på ovan föreslaget sätt samt att erforderliga medel härför ställas till förfogande. Enligt hans förhoppning skall registret kunna föreligga färdigt i så god tid, att det som bilaga kan fogas till 1961 års ämbetsberättelse.

Utskottet

Erfarenheten visar, att de sakregister, som bifogats 1952 och 1957 års ämbetsberättelser, i hög grad ökat användbarheten av de ämbetsberättelser, vilka blivit försedda med register. Det framstår därför som ett angeläget önskemål, att register upprättas även till de ämbetsberättelser, som hittills icke erhållit sådana. Vid detta registreringsarbete synes böra så förfaras som justitieombudsmannen angivit i sin framställning. Härigenom erhålles ett sammanfattande register för perioden 1911—1960, vilket kan beräknas bli bifogat ämbetsberättelsen till 1961 års riksdag.

Vid bifall till den gjorda framställningen uppkommer behov av anslag för registreringsarbetet. Det torde böra ankomma på bankoutskottet att beräkna kostnaderna och att föreslå härav betingade åtgärder.

På grund av vad såunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen — i anledning av justitieombudsmannens förevarande framställning — måtte medgiva, att ett register upprättas till justitieombudsmannens ämbetsberättelser för åren 1911—1960.

Stockholm den 18 februari 1960

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Ahlkvist, Branting, Per Olofsson, Robert Johansson, Gezelius* och fröken Mattson.

från andra kammaren: herrar Landgren, Hedqvist, fru Johansson, herrar Onsjö, Edlund, fru Lidman-Frostenson och herr Andersson i Storfors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.